

65. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ KOHOUTOVIC

V roce 2010 uplyne 65 let od ukončení 2. světové války a porážky nacismu.

Při této příležitosti si připomeňme události z jara 1945 v Kohoutovicích, kdy po šesti tragických letech nacistické nadvlády jsme se dočkali svobody. Pramenem nám bude kronika obce Kohoutovice a vzpomínky pamětníků.

Oživit jaro 1945 je důležité zejména pro mladé lidi - aby si uvědomili, kolik obětí si naše osvobození vyžádalo.

OSVOBOZENÍ OBCE KOHOUTOVICE RUDOU ARMÁDOU

Jak napsal místní kronikář Václav Konečný, bylo to dne 24. dubna roku 1945. Sady a třešňové aleje kvetly jako v máji. Den po dni se přibližovalo osvobození a ukončení války. Německé obyvatelstvo a vojsko ustupovalo v dlouhých kolonách z Brna přes Kohoutovice směrem na Žebětín. Občané s opovržením pohlíželi na Němce, odmítali jim poskytnout úkryt, jídlo i civilní oblečení, které mnozí z vojáků po občanech požadovali. Obec byla postupně obsazena německým vojskem, které si počínalo zpupně a začalo drancovat. Občané byli ukryti většinou ve sklepích. Cenné předměty a část potravinových zásob si uložili do různých i vykopaných úkrytů.

Večer začala střelba z děl proti postupující Sovětské armádě. Boj vrcholil, obec byla pod dělostřeleckou palbou a bombardována z letadel. Několik domů bylo poškozeno a dva vyhořely, na Bašného ul. č. 13 u Holých a na Desátkově u Beránků. Bomby padaly i do zahrad. Jedna střepina zasáhla dědečka Holého a těžce mu poranila nohu. Sovětská vojska po osvobození města Brna 26. dubna postupovala dále a pronásledovala ustupující německé jednotky. Vojáci pěších i jezdeckých jednotek Rudé armády přišli dne 27. dubna do naší obce. Občané vycházeli z úkrytů, radostně vítali první sovětské průzkumné hlídky a odpoledne vojenský předvoj. Od Pisárek a Kamenného vrchu přišli do obce první sověští vojáci.

Na horní část obce přijela kozácká hlídka na koních. Vojáci s řády na prsou, na sobě volně přehozený stanový dílec, uvázaný u krku. Pozdravili se s občany a ptali se na Němce. Bylo jim řečeno o průjezdu německé kolony a o možném odporu za obcí. Zapálili si machorku zamotanou do novin a nabídli občanům. Bylo z toho veliké kašláni, dušení a smích. Potom vojáci předvedli, jak mají vycvičené koně. Kůň šel na pokyn do klusu, náhle se zastavil a svalil. Zdálo se, že voják spadl. Ležel však schován za koněm a pak začal střílet. Takové vojenské umění jsme ještě neviděli.

Druhý sled rudoarmějců zřídil na Žebětínské ulici polní kuchyni a lazaret. Sovětský lékař operoval též občana Holého a zachránil mu tak život. Z okolí byli svázeni ranění vojáci. Lékař je ošetřil a dal převážet nákladním autem do nemocnice. K doprovodu raněných používal lékař i místní občany. Tak se někteří naši občané seznámili s tragickými důsledky války. Vojáci při převozu seděli nebo leželi na podlaze vozu. Byly to strašné převozy, plné bolesti a utrpení. Některé cesty byly rozbité a vojáci sténali bolestí. Přes obvazy prosakovala raněným krev. Během jízdy musel řidič několikrát zastavit. Ranění chtěli pít, utřít zpcené čelo mokrým ručníkem a podložit jím hlavu. Vojáci byli předáni do nemocnice a auto se vracelo s obvazy pro další raněné. Jeden sovětský voják na následky zranění zemřel a byl pochován v Novém Lískovci. Při osvobozovacích bojích činnost pozemních vojsk podporovalo sovětské letectvo, zvláště dne 25. a 26. dubna, kdy vyvrcholily boje s nepřítelem. Jeden ze stíhacích letců byl při plnění bojového úkolu zasažen a zřítíl se do lesa Doliny za naší obcí. Tak za osvobození naší země skončily na prahu vítězných dnů další dva mladé životy.

Do naší obce, na Potockou ulici, přijely tanky, kaťuše a obrněná vozidla. Vojáci využili krátkého odpočinku k přípravě pro závěrečný boj s nepřítelem.

Se staršinou kuchyně se chodilo pro chléb k pekaři V. Fialovi na Desátkovou ulici. Cukr v 50 kg balení dal dvakrát občan Viktor Sámek z ulice Bašného. Peníze za chléb a cukr tito občané odmítli přijmout. Patří jim poděkování za krásný lidský přístup k vojákům Rudé armády. V dalších dnech byla již vojska umístěná v obci zajišťována zásobovacím útvarem Rudé armády.

Z koncentračních táborů se vraceli domů občané, kteří byli vězněni v Německu. Tři z nich byli umučeni a domů se nevrátili. Celkem bylo v Kohoutovicích za nacistické okupace zapojeno v ilegální organizaci Obrana národa 27 občanů a tři v Levicovém odboji. V průběhu války došlo k jejich zatýkání a věznění za ilegální a Německu nepřátelskou činnost, velezradu, nepovolené shromažďování a pro politickou nespolehlivost. Nejdéle pracovala v ilegalitě skupina Levicového odboje, organizovaná komunisty. Soudruzi Josef Žáček a Alois Beránek již zemřeli. Všem

soudruhům byla činnost v domácím odboji potvrzena a udělena různá státní vyznamenání za odboj proti fašismu. Soudruzi v odboji plnili samostatné úkoly, rozšiřovali letáky, podporovali rodiny zatčených, prováděli sabotáže i mimo továrnu a získali zbraně pro ozbrojené akce. Po osvobození obce se nevrátil domů Ferdinand Fiala, který byl popraven ve Vratislavi, Matěj Kocman zahynul v Osvětimi a Leopold Pivoda ve Vratislavi. Václav Gabriel zemřel krátce po příchodu z koncentračního tábora. Do Kohoutovic se také nevrátilo po osvobození několik židů, kteří krátkou dobu v obci bydleli a jsou stále nezvěstní. Pro rodiny vězňených byla válečná léta těžkou životní zkouškou. Ničím se nedají zahojit rány na životech a zdraví, nahradit čas odloučení od rodin a vrátit víru v lidskost.

İhned po osvobození obce Rudou armádou vyslali občané R. Ostřížka do města k soudruhu Matulovi na poradu. Dne 29. 4. byl v obci ustaven Revoluční národní výbor. Denně bylo nutné v obci řešit různé otázky. Výbor pomohl i Rudé armádě vysláním 50 mužů na stavbu dřevěného mostu v Pisárkách. Byl nápomocen obyvatelstvu zásobováním chlebem a masem. Zásobování dětí do 2 let a nemocných mlékem prováděli místní zemědělci za dozoru MUDr. Vaškové. Výbor projednal odsun německých občanů, pohřbívání padlých, opravu poškozených cest, finanční pomoc potřebným občanům, zajištění majetku německých občanů a ustavení Národní stráže bezpečnosti, ve které bylo 16 občanů. Pod vedením strážmistra Romana Beránka vykonávali do 30. 6. strážní službu k ochraně obce, střežení Němců, které vodili do práce. Pod vedením Adolfa Péma provedli sběr a zneškodnění 823 nábojů a bomb. Tyto předměty také rádi sbírali mladí chlapi. Tak se stalo, že pekařův synek Rudolf Fiala manipuloval s municí, která vybuchla a připravila jej tak o mladý život. Výbuch munice utrhł prsty Ladislavu Novákovi a Ladislavu Machovi a Jaroslav Pospíšil přišel o oko. Teprve tato smutná událost odradila mládež od sbírání těchto nebezpečných předmětů.

Když v noci z 8. na 9. května podepsalo Německo bezpodmínečnou kapitulaci, stříleli vojáci ze zbraní, radovali se, hráli na harmoniky, tančili na náměstí obce a oslavovali vítězství nad fašismem. Střelba na počest ukončení války začala v časných ranních hodinách 9. května. Když sovětsí vojáci odjížděli z obce, občané je objímali a plakali. Kolik utrpení a životů však stálo osvobození naší země.

Obec válečnými událostmi utrpěla. Byly poškozeny budovy, pole i zahrady. Občané se s nadšením pustili do odstraňování škod. Pozemky byly znovu osázeny, sady ošetřeny. Dělníci nastoupili do zaměstnání. Osvobození znamenalo nástup k budování nové společnosti. V poválečném období se výrazně projevílo v budovatelském úsilí občanů.

POSLEDNÍ BOJ SOVĚTSKÉHO LETCE PŘI OSVOBOZENÍ KOHOUTOVIC

Sovětské letectvo se v závěrečných fázích osvobozovací války projevilo jako velmi důležitý činitel. Provádělo letecké průzkumy, ničilo nepřátelská letadla, rozrušovalo vojenská soustředění a objekty. Bojovou činností pomáhalo pěším, jezdeckým i motomechanizovaných sborům ničit nepřítel. Bombardovalo železniční uzly, vojensky důležitá střediska a také únikové komunikace.

Boj za osvobození Brna a okolí vedł 2. ukrajinský front, který podporovala 5. letecká armáda. V její sestavě byla 279. stíhací divize plukovníka V. O. Blagověščenského. Této letce patřil i stíhací letoun Lavočkin 7, číslo 0969. Stíhačky tvořily jádro stíhacího letectva. Letovými vlastnostmi LA předčily letadla Luftwaffe. Nový hvězdicový motor měl vysoký výkon. Nové konstrukční materiály a zdokonalená aerodynamika odpovídaly výkonu. U letců si stíhačky Lavočkin získaly oblibu. Bylo jich vyrobeno 5 753 a bojovali na nich nejlepší letci - stíhací esa.

Německá vojska ustupovala z Brna několika proudy, také přes Kohoutovice, ve snaze uniknout obklíčení a zničení. Dne 25. 4. 1945 dostali sovětsí letci rozkaz podpořit boj pozemních vojsk a bombardovat ustupující fašisty. Letci před letem žertovali, smáli se

a hovořili o budoucnosti. Odpoledne vzlétli splnit úkol, který jim narušovala německá protivzdušná obrana. Doprovod a ochranu bombardérů k boji nad linií fronty Žebětín - Bystrc prováděli stíhači. Letci daný rozkaz splnili a velitel jim za udatný boj udělil pochvalu. Jeden z nich kryl kamaráda a za silné protiletectvé palby několikrát zaútočil střemhlav a dávkami z kulometu ničil živou sílu nepřítele. Při plnění bojového úkolu však byl zasažen a zřítel se do lesa Doliny.

Trosky letadla i mrtvého letce našel několik dní po osvobození obce s. Povolný a podal zprávu občanům. Doklady letce odevzdal švagr hajného Trávníčka na velitelství Rudé armády v Brně. Dopad letadla a smrtelné zranění změnilo tělo letce k nepoznání. Podle typu letadla, kulometu, vystřelených nábojů a dalších skutečností bylo zřejmé, že se jedná o sovětského stíhače, který zahynul v boji s nepřítelem. Letec byl pohřben za obcí. Později byl exhumován a převezen na Ústřední hřbitov v Brně. Podle delších vlasů a útlých rukou se někteří občané při pohřbu domnívali, že letadlo pilotovala žena. V každém případě zde skončil život jednoho ze sovětských vojáků, který bojoval a zahynul při plnění úkolů za osvobození naší země. Připomínáme si tím jednoho z dvaceti miliónů sovětských občanů, kteří chtěli žít a zahynuli ve druhé světové válce. Jak řekl Ludvík Svoboda: Nezapomínejme, jak lehce jsme svobodu ztratili a jak těžce a za velkých obětí, zejména sovětských lidí, byla dobývána zpět.

POSTAVENÍ POMNÍKU SOVĚTSKÝM LETCŮM A NALEZENÍ JMÉNA PADLÉHO BOJOVNÍKA

Občané sdružení v organizaci Svazu československo-sovětského přátelství v Kohoutovicích chtěli důstojným způsobem poděkovat vojákům za osvobození. S ohledem na letecké boje ve dnech 25. - 26. 4. se výbor této organizace rozhodl postavit pomník sovětským letcům. Soudruzi chtěli, aby pomník připomínal novým pokolením hrdinství sovětských vojáků při boji s nepřítelem, úctu a lásku těm, kteří se nedožili vítězství. Skutečností bylo, že letci se velkou měrou podíleli na bojových akcích a vítězství Rudé armády. Pomník letcům nebyl dosud v našem kraji postaven. Bylo navrženo postavit pomník na místě dopadu sestřeleného sovětského stíhacího letadla na Dolinách. Návrh pomníku, torzo letadla z kamene, provedl prof. Miloš Axman. Realizace byla uskutečněna po vedením Ing. arch. Kočího. Dva kamenné balvany znázorňují ulomený trup a křídlo letadla. Potřebný monolit byl vyhledán v Mrákotínském lese.

Rozhodnutí vybudovat pomník našlo velkou odezvu u obyvatel. Každou sobotu a neděli v měsících březnu a dubnu 1973 přicházeli občané Kohoutovic a Žebětína k brigádám na Doliny. Bylo běžné, že se při brigádě sešlo 20 občanů. Při budování pomníku bylo odpracováno přes 1 200 hodin. Bylo nutné odstranit pařezy, upravit palouček a příjezdové cesty, zhotovit lavičky, vybudovat cestičku, vybetonovat podstavec pro pomník, zaset trávu a upravit studánku a později malý rybníček. Velkou zásluhu na vybudování pomníku, vysázení květin a údržbě prostředí mají kohoutovické ženy a jejich organizace Československého svazu žen.

Při úpravách terénu nacházeli občané další úlomky z trosk letadla, které si odnášeli domů jako vzpomínku na událost a na budování pomníku. Na brigádách, při chvilce odpočinku, se občané ve vzpomínkách stále vraceli k posledním dnům války v roce 1945. Dlouhou dobu byly v těchto místech usekané vrcholky stromů, roztržený letoun Lavočkin, odkrytá kabina s palubní deskou, zabudovaný kulomet vystřelené náboje a prázdná sedačka stíhacího letce.

K výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou v roce 1973 se konala první oslava u památníku sovětských letců na Dolinách. Od tohoto roku v měsíci dubnu vyjadřují občané

účastí při oslavách u pomníku svůj vztah k Sovětskému svazu a poděkování sovětským vojákům za osvobození naší vlasti.

Na podstavci pomníku byla umístěna bronzová deska s nápisem - *Sovětským letcům padlým v boji za osvobození Brna, občané Kohoutovic a Žebětína.*

Přáním občanů bylo dozvědět se jméno letce, který na Dolinách padl v boji s nepřítelem. Nalezení jeho jména trvalo celý rok. Pátrání prostřednictvím svazu válečných veteránů nebylo úspěšné. Na podzim roku 1973 přijely do Brna tři letkyně, které za války prováděly průzkumné lety nad frontou. Letkyně si prohlédly památník a soudružka Anna Gončarová z Oděsy přislíbila pomoc při hledání jména zahynulého letce. Byly shrnuty všechny známé informace, které by pomohly při pátrání. Hledání bylo komplikováno vyjádřením některých občanů, kteří se podle delších vlasů a drobných rukou letce domnívali, že pilotem letadla mohla být žena.

Osobním jednáním Anny Gončarové v archivu ministerstva obrany v Moskvě bylo zjištěno, že letcem, který zahynul v boji s nepřítelem dne 25. 4. 1945 byl ppor. V. S. Kašutin z městečka Serpuchov u Moskvy. Byla nalezena i rodina letce, matka Fedosja Kašutina a sestra Nina, provdaná Mišinová ze stejného městečka.

To, že V. S. Kašutin zahynul, potvrdili i Viktorovi kamarádi. Psali po jeho smrti matce, za jakých okolností padl. Alexej Děrbinskij napsal rodičům takto:

„Podávám zprávu o osudu Vašeho syna, poněvadž jsem ten den spolu s ním plnil úkol. Dne 25. dubna jsme dostali úkol doprovodit útočníky na linii fronty. Viktor byl stále s námi až do příletu k cíli. Pak jsme začali svoji práci proti vojsku protivníka. Během bombardování jeho letadlo útočilo střemhlav. Přitom byla silná protiletadlová palba. Bylo to ve výšce 1 200 metrů nad zemí a Viktora jsme pak již neviděli, zahynul. Odlétali jsme od cíle s nenávistí vůči fašistům. Kolem byly rozházeny zbytky fašistické výzbroje a dokola ležela těla fašistů. Viktor již nebyl. Těžko jsme nesli ztrátu našeho bojového druha.

Za útok na nepřítele nám byla udělena pochvala od velení pozemních vojsk, ale Viktor už s námi nebyl. Při posledních letech jsme mstili Vašeho syna, syna naší vlasti. Již Vám to sdělil jeho přítel. Poprosil, abych Vám napsal, protože jsem s ním byl při posledním letu“.

POSMRTNÉ SETKÁNÍ MATKY A SESTRY SE SYNEM A BRATREM

Po obdržení dokladů o úmrtí V. S. Kašutina byly pozvány Anna Gončarová a rodina zahynulého letce k návštěvě Kohoutovic. Anna Gončarová přijela v roce 1975 a zúčastnila se oslav Dne československé armády u pomníku Sovětských letců. Promluvila k občanů a delegátům brněnských závodů, kteří přišli položit kytice k památníkům a poklonit se padlým vojákům. Na závěr jejího týdenního pobytu se sešli zástupci všech organizací obce s milým hostem v kulturním domě. Anna Gončarová vyprávěla, jak zjistila jméno letce a bydliště jeho rodiny.

Matka letce Fedosja Ivanovna a její dcera Nina navštívily obec 6. 11. 1975. Bylo to v Měsíci československo-sovětského přátelství. Uvítání bylo srdečné a přátelské. Velkým přáním matky i sestry bylo jít co nejdříve k památníku. Jejich přítomnost u památníku zanechala ve všech přítomných silný dojem. S velkým dojetím přistupovaly k místu, kde před třiceti lety Viktor zahynul. Hluboce prožívaly tuto událost a velký byl jejich smutek. Tyto pocity všech přítomných podbarvovalo ponuré počasí s listopadovým mrholením a vše působilo dojemem, že celé okolí pláče. Teprve pozdě večer promlouvala sestra Nina k členkám výboru žen a dalším přátelům. Hovořila o cestě do Brna, o bratrovi a o tom, že rodina stále věřila, že Viktor žije, ale je nezvěstný.

Za svého pobytu v Brně byli hosté přijati primátorem města a navštívili pracující v několika závodech. Všude byli mile přijati a z každého setkání bylo nové přátelství. Navštívili též pohřebiště na Ústředním hřbitově, kde je pochován i V. S. Kašutina.

Při návštěvě v Kohoutovicích hosté navštívili též školu na Chalabalově ulici. Besedovali s učiteli i žáky. Seznámili je s Viktorovým životopisem, ve kterém se mimo jiné uvádí, že se výborně učil, že to byl hodný chlapec, kterého měli kamarádi i občané opravdu rádi, se kterým nebyly žádné starosti. Protože měl zálibu v letectví, stal se členem plachtařského klubu. Když začala válka, bylo mu 16 let. Přihlásil se na frontu, ale komise ho neodvedla. Teprve na přímluvu strýce, který pracoval v místním sovětu, byl přijat do leteckého učiliště. Byl vycvičen jako stíhací letec na novém stroji Lavočkin 5. Otec odešel na frontu a starost o rodinu zůstala na matce. Viktor v učilišti rád sportoval a v zimě lyžoval. Povahou byl klidný a veselý. Měl velké plány do života a bavil se s kamarády, co budou dělat, až skončí válka. Po absolvování leteckého učiliště byl přidělen k bojovému útvaru. V leteckých bojích byl odvážný, statečný a dosáhl hodnosti podporučíka. Nesklonil se před nepřítelem, i když byl v nebezpečí. A tak se dostal s postupem vojsk a letectva až na Moravu, kde proběhl i jeho poslední boj proti nepříteli.

Vzorný a příkladný život a statečnost mladého letce byly hodné následování pro mladou generaci i u nás a vedly učitele i žáky na škole na Chalabalově ulici k tomu, že uzavřeli družbu se školou v Serpuchově. Žáci a pionýři obou škol si vzájemně dopisovali. V síni tradic školy byla umístěna podobizna V. S. Kašutina a také prst z bojiště u Serpuchova pod Moskvou, uzavřená v urně s památným označením.

Před odjezdem vzácných hostů z Kohoutovic napsala Nina Kašutina do pamětní knihy obce:

„Drahým přátelům, občanům Kohoutovic. Od této chvíle my, matka a sestra V. Kašutina se cítíme Vašimi rodnými, nejbližšími ve Vašem životě. Velmi mnoho jste pro nás udělali, co nelze říci slovy. Ze srdce Vám děkujeme. Odjíždějící od Vás do Sovětského svazu, necháváme u Vás to, co je našemu srdci nejdražší. Milovaného syna a bratra Vítěnku. Věříme, že nezaroste pěšinka k jeho pomníku Vámi prošlapaná, draží přátelé. V myšlenkách budeme vždy u Vás. Přejeme Vám úspěchy ve Vaší práci.“

Občané Kohoutovic - od těch dob i po změně poměrů v naší zemi po roce 1989, nikdy nepřerušili spojení s rodinou V. S. Kašutina. Vzájemně si dopisují, ošetřují památník a odstraňují jeho případná poškození. Každoročně v den osvobození města Brna spolu s představiteli zastupitelstva městské části Kohoutovice i konzulátu Ruské federace kladou k památníku kytice a vzpomínají.

Všichni pokrokoví lidé v naší vlasti nelitují sil, působí mezi občany a uvědomují je o tom, že bez vítězství Sovětského svazu, jeho spojenců a bojovníků proti německému fašismu a bez obětí, které byly položeny v boji za naše osvobození, by náš národ dozajista zahynul.

Zpracovali pamětníci událostí:

JUDr. Miroslav Drmola

Ing. Miloš Veselý

František Ulrych

František Obrovský

Autoři vycházeli z osobních zážitků a z místních kronik sepsaných kronikářem Václavem Konečným. Využito bylo dokladů z vojenského archivu v Moskvě a bohaté korespondence s rodinou V. S. Kašutina.